

THE ARCHITECTURAL PATRONAGE OF MIKLÓS BETHLEN IN LATE SEVENTEENTH-CENTURY TRANSYLVANIA

Letiția Cosnean*

Keywords: patronage, architectural treatises, noble residences architecture, nobility, Early Modern Transylvania, architectural surveys, Miklós Bethlen, Nicolaus Goldmann, Adam Freitrag.

Abstract: Analysing the architectural patronage of the noble Miklós Bethlen in Late Renaissance Transylvania, this article sheds light upon the scope of a noble building patronage in Early Modern Transylvania, reflecting at the same time the exceptional case of a patron playing the role of the architect. Miklós Bethlen is an exceptional figure of late seventeenth-century Transylvanian nobility, active both on the political scene and on the cultural one. He is better known due to the memoirs he has written during his last years spent in prison in Vienna, and published for the first time in the middle of the nineteenth century. His architectural patronage became a landmark for the Transylvanian architectural history. The Bethlen castle in Sânmiclăuș (Alba county) represents an iconic building for his architectural patronage, built from the ground up following his plans and supervision. Nevertheless, his patronage extended to other less known buildings as well.

This paper aims at identifying the building patronage of Miklós Bethlen on the basis of his memories, but also analysing the architectural context of late seventeenth-century noble residences from Transylvania. His architectural conceptions are re-evaluated as well following the novel observations of Professor Konrad Ottenheim who call attention to the direct relation between the residence from Sânmiclăuș and the architectural theory promoted by Nicolaus Goldmann in Leiden. Moreover, following the analysis of original drawings by Goldmann and the spatial disposition of the residence in Țopa, the article suggests the hypothesis that Miklós Bethlen has contributed as well to the third building phase of the noble residence from Țopa (ca. 1675).

Rezumat: Patronajul arhitectural al nobilului Miklós Bethlen reflectă aspecte importante despre anvergura patronajului nobiliar în Transilvania la sfârșit de secol XVII, dar mărturisește și despre cazul excepțional al unui comanditar care joacă în același timp și rolul arhitectului. Miklós Bethlen este o personalitate de excepție a nobilimii transilvănene, care s-a evidențiat pe plan politic și cultural, recunoscut în literatura de specialitate atât datorită memoriilor sale, scrise în captivitate în Viena (cca. 1708-1710), dar și datorită clădirilor patronate. Reședința Bethlen din Sânmiclăuș (județul Alba) a devenit emblema patronajului său arhitectural, construită în întregime pe baza planurilor sale și sub atenta sa supraveghere. Cu toate acestea, Miklós Bethlen patronează și alte clădiri mai puțin cunoscute, dar care se pot identifica pe baza memoriilor sale.

Studiul urmărește să identifice patronajul arhitectural al nobilului Miklós Bethlen pe baza memoriilor sale, dar și prin analiza arhitecturală a contextului oferit de reședințele nobiliare construite la sfârșitul secolului al XVII-lea. În același timp, articolul își propune să evidențieze concepția arhitecturală care a stat la baza proiectelor sale, pornind de la studiul cunoscutului cercetător olandez Konrad Ottenheim (aflat în curs de apariție), care semnaleză legătura directă dintre planul reședinței din Sânmiclăuș și teoria arhitecturală promovată de profesorul Nicolaus Goldmann din Leiden, al cărui curs de arhitectură civilă și perspectivă îl urmează și Miklós Bethlen în timpul studiilor sale din Leiden. Astfel, deschiderea spre gândirea europeană de arhitectură a Renașterii târzie a nobililor maghiari și-a găsit o expresie particulară în activitatea arhitectului și nobilului Miklós Bethlen, care a diseminat prin patronajul său de arhitectură ideile teoretice ale profesorului Nicolaus Goldmann. De asemenea, pe baza analogiilor cu scheme de planuri și fațade predate de Goldmann, prezentul studiu formulează o nouă ipoteză privind concepția arhitecturală care a generat ansamblul de la Țopa, sugerând implicarea directă a nobilului Miklós Bethlen în ultima etapă constructivă din secolul al XVII-lea a reședinței sale natale (cca. 1675).

“(...) I had a special leaning for building, the more so as I had learnt both civil and military architecture at academies; moreover I had seen many beautiful houses in Christian countries, and, as the eldest son, I also inherited deserted lands, therefore even if I didn't like them, I would have been forced to build.” (fragment from the autobiographical work of Miklós Bethlen).¹

Historical background

The Hungarian nobleman Miklós Bethlen (1642, Țopa - †1716, Vienna) was an exceptional Transylvanian personality - an astute politician, a man of letters, and last but not least an architect. He was born in the Late-Renaissance residence of the Bethlen family in Țopa village (Hu: Kisbún),² the son of

* independent researcher, architect, e-mail: letitiasosnean@gmail.com.

¹ Bethlen 2004, p. 58.

² Currently the village of Țopa (name variants: Ro: Boiu-Mic, Hu: Alsóbún, Kisbún) is no longer in the vicinity of the castle, but is situated at a distance of ca. 4 km to the north-west. The cartographic representation of this geographic area in the eighteenth century - the first Austrian military survey (see *Josephinische Landaufnahme*, 1769-1773, KA, Section 159) - illustrates a small village on the eastern side of the castle, all surrounded by the sinuous course of the Târnava Mare river. The village consisted of around 13 plots, most probably the servants' households.